

Els orígens incerts de Vasco Núñez de Balboa, **descobridor de l'Oceà Pacífic**

Jordi Indiano. Llicenciat en Història

Per a poder estudiar el personatge de Vasco Núñez de Balboa és obligat recórrer a les fonts de l'època; és a dir, als cronistes Pere Màrtir d'Angleria, Gonzalo Fernández de Oviedo, fra Bartomeu Casaus i Pascual de Andagoya. Així mateix, també ens resulten útils les cartes que aquell adreçà a la Corona donant notícia dels seus descobriments i conquestes.

També hi ha historiadors que contemporàniament als fets, han estudiat el citat personatge. Així, en Manuel Lucena Salmoral afirma de manera clara que “de Balboa, com de la majoria dels conqueridors, no se sap quan va néixer, potser perquè l'edat comptava poc per ells. Tampoc sabem on, cosa menys freqüent, però tampoc rara... Se suposa que Núñez de Balboa va néixer vers el 1475 o 1477 [segons sabem pel pare Casaus]... El cronista Fernández de Oviedo, que el conegué i tractà, no ens deixà cap al·lusió sobre el particular... Sobre el lloc de naixement, Las Casas senyalà que era de Badajoz, però en aquest punt la raó sembla que estigué de part de Fernández de Oviedo, que assegurà que era «natural de Jerez de Badajoz», és a dir, de Jerez de los Caballeros, a la província de Badajoz... En quant a la seva família, se la qualifica sempre de gentilhome i pobre”¹.

M. J. Quintana escriu en el mateix sentit: “era Vasco Núñez de Balboa natural de Jerez de los Caballeros, de família de gentilhomes, encara que pobre. A España havia sigut primerament criat de Pedro de Portocarrero, senyor de Moguer”². Constantino Bayle ens diu el mateix, que era “natural, segons quasi

¹ MANUEL LUCENA SALMORAL: *Vasco Núñez de Balboa, descubridor de la Mar del Sur*, Anaya, Madrid, 1988, p. 9.

² M. J. QUINTANA: *Vida de los españoles célebres. El Gran Capitán. Vasco Núñez de Balboa*, tom II, Madrid, 1946, p. 121.

*tots els historiadors, de Jerez de los Caballeros, o Jerez de Badajoz, com diu Oviedo, va néixer entre 1470 i 1475, de llinatge gentilhome, si bé pobre. Poc sabem de la seva infància i joventut: serví a Pedro Portocarrero el Sord, senyor de Moguer*³.

Amb anterioritat a aquests autors, un altre estudiós, fra Felipe de la Gándara, cronista general dels regnes de Lleó i Galícia, en la seva obra *Armas y triunfos de Galicia*, impresa a Madrid l'any 1677, deixà escrit que Vasco era originari de Galícia i natural de la ciutat de Badajoz, del nobilíssim llinatge dels Balboa, i fill de Nuño Arias de Balboa i d'una senyora de Badajoz. El que estranya al mateix Lucena Salmoral és el fet que possessin al descobridor del Mar del Sud, Vasco ja que *“deuria de sonar tan rar a l'Espanya del segle XVI com a la d'ara, i seria tan exòtic a Badajoz com a Galícia*”⁴.

Un altre investigador, José Luís Pereira Iglesias, també insisteix sobre les incerteses dels primers anys de la vida d'aquest conqueridor. Aquest autor ens diu que *“resulta poc menys que impossible el conèixer quelcom explícit de la vida del nostre personatge en els primers anys de la seva existència: en tal període Balboa era un més dels homes sense història.. L'any exacte del seu naixement es desconeix, però es creu que deuria ser cap a 1475 i a la localitat de Jerez de los Caballeros, encara que aquesta dada tampoc està documentalment provada. Las referències de Jerez de Badajoz com a lloc de naixement apareixen en el cronista Gonzalo Fernández de Oviedo. Bartolomé de las Casas es menys concret i situa Badajoz com la seva pàtria*”⁵.

En Frutos Asenjo en aquest sentit ens diu: *“neix el nostre heroi segons es conjectura, donat que la data exacta es desconeix per falta documental, allà per l'any 1475*”⁶. Kathleen Romoli diu exactament el mateix: *“ningú sap quan va néixer Balboa (la data de 1475 es té per certa únicament per la dubtosa autoritat de l'afirmació que de la seva edat va fer Les Cases molt temps*

³ CONSTANTINO BAYLE: *Vasco Núñez de Balboa*, Razón y Fe, Madrid, 1923, pp. 7-8.

⁴ MANUEL LUCENA SALMORAL: op. cit., pp. 10-11.

⁵ JOSÉ LUÍS PEREIRA IGLESIAS: *Vasco Núñez de Balboa*, Editora Regional de Extremadura, 1989, p. 13.

⁶ FRUTOS ASENJO GARCÍA: *Vasco Núñez de Balboa. El descubrimiento del Mar del Sur*, Sílex, 1991, p. 12.

després)⁷. Aquesta investigadora també diu que pràcticament no se sap res dels primers anys de Balboa.

Quan es fa referència a la seva descripció física, no sembla que sigui extremeny: “*tenia front ample, ulls brillants i el cabell rogenic, cosa poc corrent llavors per a un extremeny*”⁸. D’altres autors com en Méndez Pereira parlen que era un “*home ros*”⁹.

L’únic fet destacable que se li coneix abans de passar a Amèrica, és que estigué al servei del setè senyor de Moguer Pere de Portocarrero († 1519), com a escuder. Casualitats de la vida, aquest mateix personatge moriria el mateix any que el seu antic servidor.

Segons en Méndez Pereira, Balboa s’embarcà cap a Amèrica “*l’any 1500 sembla que, per disgustos de família, s’allistà en la primera flota de l’escrivà de Triana a Sevilla, Rodrigo de Bastidas*”¹⁰. Però aquesta explicació Romoli l’ha posat en dubte al dir que “*s’ha suposat per algú que Vasco Núñez es veié obligat a allistar-se amb Bastidas per algun disgust amb la seva madrastra. L’inconvenient d’aquesta teoria és que aquesta madrastra és també una suposició, fonamentada en el fet que Balboa tenia un germà anomenat Àlvar, nascut el 1449*”¹¹.

Consideracions finals

Fins aquí, el que queda clar és que no hi ha res del cert sobre els primers anys d’aquest personatge: ni quan va néixer, ni a on, ni quina era la seva família, ni per quina raó s’embarcà cap a Amèrica. No és normal que un personatge que protagonitzà un descobriment tan important com el de l’Oceà Pacífic, sigui tan desconegut als ulls de la Història. Potser s’han volgut esborrar els seus rastres per alguna estranya raó? Molt probablement sí. Però

⁷ KATHLEEN RÓMOLI: *Vasco Núñez de Balboa*, Editorial Espasa Calpe, Madrid, 1967, p. 34.

⁸ Ídem, p. 12.

⁹ OCTAVIO MÉNDEZ PEREIRA: *Núñez de Balboa*, Espasa Calpe, séptima edición, Madrid, 1975, p. 14.

¹⁰ Ídem, pp. 15-16.

això forma part d'un altre simposi. Aquí, simplement esmentaré alguns camins a seguir. Malgrat que en algun gravat, el seu nom ha aparegut amb la forma portuguesa de *Vascones* [Vasco Anes], cognom aquest que fàcilment relacionem amb els germans Anes Pinçon -també portuguesos-, sembla ser que les proves es decantarien més en la línia d'afirmar la catalanitat del personatge. Per això, em baso en tres aspectes:

- en la presa de possessió el setembre de 1513, de l'Oceà Pacífic, trobem que en algun gravat hi apareix una bandera que o bé és la mateixa o s'hi assembla molt a la senyera catalana¹²;
- les principals amistats de Balboa al continent americà foren les del virrei Jaume Colom i la del tresorer de l'illa de l'Espanyola, Manel de Pasamonte, l'un català i l'altre aragonès;
- Balboa fou un dels creadors, juntament amb un tal Roger de Lòria, de la Companyia de la Mar del Sud.

¹¹ KATHLEEN RÓMOLI: op. cit., p. 34.

¹² MANUEL LUCENA SALMORAL: op. cit., p. 85.